

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Τό Ίδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου (ΙΜΧΑ)
τῆς Θεσσαλονίκης
καί ἡ συμβολή του
στήν ἔρευνα τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι τό καλύτερο έρευνητικό κέντρο - τό μοναδικό, θά λέγαμε, στό είδος του - πού άσχολεΐται σήμερα στην Έλλάδα μέ βαλκανικά θέματα, είναι τό "Ίδρυμα Μελετών τής Χερσονήσου του Αΐμου (Ι.Μ.Χ.Α.)*, πού ιδρύθηκε τήν άνοιξη του 1953 στη Θεσσαλονίκη από τήν "Έταιρεία Μακεδονικών Σπουδών" ως ήμιαυτόνομος στην άρχή οργανισμός. Από τό 1974 τό "Ίδρυμα αυτό έγινε άνεξάρτητο.

Στίς τρεΐς περίπου δεκαετίες πού πέρασαν από τήν Ίδρυσή του τό Ι.Μ.Χ.Α., παρά τίς γνωστές δυσκολίες (κυρίως οικονομικές) πού αντιμετώπισε καί αντιμετωπίζει ακόμη, όπως όλα τά ελληνικά έπιστημονικά ιδρύματα, καί παρά τό όλιγάριθμο προσωπικό του, κατόρθωσε, νομίζουμε, νά ανταποκριθί ικανοποιητικά στην άποστολή του, αναπτύσσοντας άξιόλογη δραστηριότητα στους διάφορους τομείς πού είχε θέσει ως στόχους του. Μέ τή συγκρότηση είδικής βιβλιοθήκης, τίς εκδόσεις του (πού είναι οι περισσότερες ξενόγλωσσες), τή συμμετοχή των συνεργατών του σέ έπιστημονικά συνέδρια στην Έλλάδα καί τό έξωτερικό, τήν όργάνωση διαλέξεων, θερινών μαθημάτων ελληνικής γλώσσας καί πολιτισμού για ξένους, τήν Ίδρυση σχολής για τή διδασκαλία των βαλκανικών γλωσσών κ.λ.π., συνέβαλε άποφασιστικά στην άνάπτυξη των βαλκανικών σπουδών στην Έλλάδα¹ καί κέρδισε τήν εκτίμηση του διεθνούς έπιστημονικού κοινού καί των άλλων όμοειδών ιδρυμάτων των Βαλκανίων καί τής λοιπής Εύρώπης.

Όπως ήταν έπόμενο, λόγω του χαρακτήρα του Ι.Μ.Χ.Α., τό βάρος του έπιστημονικού του ένδιαφέροντος έπεσε κυρίως στη μελέτη των έλληνοβαλκανικών σχέσεων καί λιγότερο στην έρευνα θεμάτων τής καθαυτό ελληνικής ιστορίας. Φυσικά, ακόμη πιο μικρή υπήρξε η ένασχόλησή του μέ θέματα τής Κυπριακής ιστορίας, μιά καί η Κύπρος δέν άνήκει γεωγραφικά στα Βαλκάνια, χωρίς όμως νά παύη ν'άποτελή ένα κομμάτι του Έλληνισμού. Άλλά καί

---

* Άνακοίνωση στο Β΄ Κυπρολογικό Συνέδριο πού έγινε στη Λευκωσία στις 20-25 Άπριλίου 1982.

1. Για τή συμβολή π.χ. του Ι.Μ.Χ.Α. στην άνάπτυξη των βουλγαρικών σπουδών στην Έλλάδα βλ. S t e p h a n o s J. P a p a d o p o u - l o s, L'Institut d'Etudes Balkaniques de Salonique et sa contribution dans ledéveloppement des études bulgares en Grèce, "Σύμμεικτα Νεώτερης Ίστορίας", τ. Α΄ (Ίωάννινα 1982), σ. 75-82.

μέσα στα πλαίσια της μελέτης τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων δέν ἐξετάστηκαν, ὅσο θά ἔπρεπε, τὰ κυπριακά θέματα ἀπό τό Ἴδρυμα, γιατί σχεδόν πάντοτε τοῦ ἔλειπαν οἱ ἱκανοί τουρκολόγοι συνεργάτες. Μολαταῦτα, σέ μερικές ἀπό τίς ἐκδόσεις του μπορεῖ νά βρῆ κανεῖς, ἂν ὄχι πολλά, ἀρκετά ὅμως, θά λέγαμε, στοιχεῖα συμβολῆς του στήν ἔρευνα τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας καί αὐτά θά ἐπιχειρήσουμε νά παρουσιάσουμε μέ συντομία.

Ἄρκετές πληροφορίες γιά τήν ἱστορία τῆς μεγαλονήσου κατὰ τόν πρῶτο αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας βρίσκουμε σέ δύο ἐκδόσεις τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. πού βασίζονται σέ ἔρευνα ξένων κυρίως ἀρχείων (ἰταλικῶν, ἰσπανικῶν καί γαλλικῶν). Πρόκειται γιά μιὰ μελέτη τοῦ Ι.Κ. Χασιώτη πού ἐξετάζει τήν κατάσταση τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν κατὰ τίς παραμονές τῆς γνωστῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου ἢ τοῦ Lepanto², καί γιά ἓνα δικό μου ἔργο σχετικό μέ τίς προσπάθειες (στίς ἀρχές τοῦ 17ου αἰῶνα) τοῦ Γάλλου εὐγενῆ, δούκα τοῦ Nevers, Καρόλου Γουζάγα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν βαλκανικῶν λαῶν³.

Στήν πρώτη ἀπό τίς ἐκδόσεις αὐτές γίνεται λόγος γιά τήν προετοιμασία τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο στά 1570 καί γιά τή δράση Κυπρίων πρακτόρων τῶν Βενετῶν σέ ἄλλες περιοχές, ὅπως π.χ. τοῦ Μανόλη Σοριάνου στή Δαλματία⁴, γιά τήν ὑπηρεσία Ἑλλήνων στρατιωτικῶν στίς βενετικές δυνάμεις τῆς Κύπρου, τῆ συμμετοχή Κυπρίων στίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις καί, κυρίως, τή ἑλληνική συμμετοχή στήν ἄμυνα τοῦ νησιοῦ. Ἰδιαίτερα, στό τελευταῖο αὐτό θέμα ὁ συγγραφέας, ἀντλώντας τίς πληροφορίες του ἀπό βενετικά καί ἰσπανικά ἔγγραφα, μνημονεύει πολλούς Ἑλληνες καί ἑλληνοαλβανούς "stradioti" πού ἀγωνίστηκαν στήν Κύπρο⁵. Στό ἴδιο ἔργο γίνεται ἀκόμη λόγος καί γιά τή διαβίβαση

2. Ι.Κ. Χασιώτη, Οἱ Ἕλληνες στίς παραμονές τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου. Ἐκλήσεις, ἐπαναστατικές κινήσεις καί ἐξεγέρσεις στήν ἑλληνική χερσόνησο ἀπό τίς παραμονές ὡς τό τέλος τοῦ Κυπριακοῦ πολέμου (1568-1571), ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. ἀριθ. 120, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 304.

3. Στεφάνου Ι. Παπαδοπούλου, Ἡ κίνηση τοῦ δούκα τοῦ Νεβέρ Καρόλου Γουζάγα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν βαλκανικῶν λαῶν (1603-1625), ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. ἀριθ. 83. Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 290, 10 πύν., 3 χάρτες. Βλ. καί Κυπριολογική Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1965-1967, "Ἐπετηρὺς" τ. Ι (1967-1968), Κέντρον Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν, Λευκωσία 1968, σ. 166.

4. Βλ. Χασιώτη, ὁ.π., σ. 19-21, 36, 63, 123-124.

5. Χασιώτη, ὁ.π., σ. 77, 94, 207, 250-251 καί, ἑδῶς, σ. 135-145.

πληροφοριῶν στούς Ἴσπανοὺς τῆς Νεάπολης ἀπὸ Ἑλληνες πράκτορες σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο τῆς Κύπρου⁶.

Στὸ δευτέρου ἀπὸ τὰ ἔργα πού μνημονεύσαμε ἐξετάζονται, ἄλλοτε μὲ συντομία καὶ ἄλλοτε ἀναλυτικὰ, τὰ ἐξῆς θέματα: 1) οἱ ἐπαφές τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δευκωσίας Χριστοδούλου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Κυπρίων μὲ τὸ δουκάτο τῆς Σαβοΐας κατὰ τὰ ἔτη 1590-1611⁷. 2) ἡ ἀποτυχημένη μεσολάβηση στὰ 1608 τοῦ Ἑρρίκου Δ' τῆς Γαλλίας στὸν σουλτάνο γιὰ ἐπιστροφή τῆς Κύπρου στοὺς Βενετούς μὲ ἀντάλλαγμα κάποια ἀποζημίωση καὶ ἐτήσιο φόρο (στὴν ἐνέργειά του αὐτὴ ὁ Γάλλος βασιλιάς κινήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία του νὰ προλάβῃ μιὰ ἐνδεχόμενη κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπὸ τοὺς Ἴσπανοὺς, πράγμα πού μαζὶ μὲ τίς κτήσεις τους στὴν Ἰταλία καὶ μιὰ πιθανὴ ἐξάπλωσή τους στὴ Β. Ἀφρική θὰ μετέβαλε τὴ Μεσόγειο σὲ ἰσπανικὴ λίμνη)⁸. 3) τὰ πιθανὰ σχέδια στὰ 1611 τοῦ δούκα τοῦ Nevers ἐναντίον τῶν Τούρκων τῆς Κύπρου⁹. 4) ἡ προετοιμασία μιᾶς γενικῆς σταυροφορίας καὶ ἀντιτουρκικῆς ἐξέγερσης, καθὼς καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ διάθεση τῶν Δρούσων τοῦ Λιβάνου καὶ τῶν Κυπρίων, πού ἀναφέρονται σ' ἕνα ὑπόμνημα (Ἰούnius 1617) πρὸς τὸν Λουδοβίκο ΙΓ' τῆς Γαλλίας τοῦ γνωστοῦ καπουκίνου μοναχοῦ Père Joseph de Paris, ἀφοσιωμένου συνεργάτη τοῦ καρδινάλιου Richelieu¹⁰, καὶ, τέλος, 5) οἱ ὁδηγίες πού ἔδωσε στὰ μέσα τοῦ 1617 ὁ δούκας τοῦ Nevers στοὺς πράκτορες του πού στέλνονταν στὶς ἑλληνικὲς χῶρες καὶ τὴν Ἀν. Μεσόγειο γιὰ συγκέντρωση πληροφοριῶν, καὶ οἱ ὁποῖες σχετικὰ μὲ τὴν Κύπρο ἀναφέρονταν στὶς ὀχυρώσεις καὶ τὴν κατάσταση τῶν λιμανιῶν τοῦ νησιοῦ, τὸν ἀριθμὸ ἐνόπλων καὶ ἀόπλων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, στὸ ἂν ὑπῆρχαν ἀκόμη στὰ βουνὰ ἀνυπότακτοι χριστιανοὶ κ.ἄ.¹¹

Ἐκτός ἀπὸ τὰ παραπάνω, θέματα τῆς νεώτερης Κυπριακῆς ἱστορίας ἐξετάζονται καὶ σὲ ἄλλες τρεῖς ξενόγλωσσες (στά ἀγγλικὰ) ἐκδόσεις τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. Πρόκειται γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Ε. Κωφοῦ, Χ. Ψωμιάδη καὶ Στ. Ζύδη.

Στὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτά, πού εἶναι μιὰ καλὴ μελέτη διπλωματικῆς ἱστορίας στηριζόμενη σὲ ἀρχειακὴ ἔρευνα καὶ ἡ ὁποία ἀνα-

6. Χ α σ ι ῶ τ η, ὀ.π., σ. 88.

7. Βλ. Παπαδοπούλου, ὀ.π., σ. 27.

8. Παπαδοπούλου, ὀ.π., σ. 35.

9. Παπαδοπούλου, ὀ.π., σ. 46, 48, 234-235, 237.

10. Παπαδοπούλου, ὀ.π., σ. 109.

11. Παπαδοπούλου, ὀ.π., σ. 117-118, 248.

φέρεται στην τύχη του Ἑλληνισμοῦ κατά τή μεγάλη κρίση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος τῶν ἐτῶν 1875-1878, γίνεται ἐκτενής λόγος καί γιά τήν παραχώρηση τῆς Κύπρου στούς Ἄγγλους μέ τή μυστική βρετανοτουρκική συμφωνία τῆς 4ης Ἰουνίου 1878, γιά τίς ἀντιδράσεις πού προκάλεσε τό γεγονός αὐτό στό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου πού ἐπακολούθησε¹², καθώς καί γιά τή συμπεριφορά ἀπέναντι στούς Ἕλληνες τῆς Κύπρου τῶν πρώτων Βρετανῶν πού ἔφθασαν στό νησί¹³.

Στό βιβλίο τοῦ Ψωμιάδη, πού ἀποτελεῖ μιὰ ἐπισκόπηση (ἀπό διπλωματική ἀποψη) τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἀπό τόν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ὡς τή Συνθήκη τῆς Λωζάννης¹⁴, ἐξετάζεται ἐπίσης, σέ χωριστό ὑποκεφάλαιο, τό θέμα τῆς Κύπρου ἀπό τήν παραχώρησή της στήν Ἀγγλία, τήν προσάρτηση τοῦ νησιοῦ στό Βρετανικό Στέμμα (5 Νοεμβρίου 1914), τίς συνεννοήσεις Ἀγγλίας καί Ἑλλάδας κατά τή διάρκεια τοῦ Α΄ παγκόσμιου πολέμου γιά παραχώρηση τῆς Κύπρου στήν Ἑλλάδα μέ ἀντάλλαγμα τήν εἴσοδο τῆς τελευταίας στόν πόλεμο γιά νά βοηθήση τούς Σέρβους, ὡς τήν ἀποποίηση ἀπό τήν Τουρκία, μέ τίς Συνθήκες τῶν Σεβρῶν (10 Αὐγούστου 1920) καί Λωζάννης (24 Ἰουλίου 1923) κάθε δικαιώματός της στό νησί¹⁵.

Στό τρίτο, πάλι, ἔργο, τοῦ Στ. Ζύδη, πού ἀναφέρεται στίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδας μέ τίς Μ. Δυνάμεις κατά τά κρίσιμα γιά τή χώρα μας ἔτη 1944-1947, γίνεται εὐκαιριακά, ἀλλά ἀρκετά συχνά, λόγος καί γιά τό Κυπριακό Ζήτημα, ἰδίως μέσα στά πλαίσια τῶν ἀγγλοελληνικῶν σχέσεων κατά τήν παραπάνω χρονική περίοδο, μέ ἀναφορά καί στό ὑπόμνημα τῆς 12ης Ἰουνίου 1942 τῆς Ἑλλάδας πρὸς τήν ἀμερικανική κυβέρνηση σχετικά μέ τίς ἑλληνικές ἐθνικές διεκδικήσεις. Ἐνδιαφέρον στό ἔργο αὐτό παρουσιάζουν, κατά τή γνώμη μας, καί οἱ κρίσεις τοῦ συγγραφέα γιά τή θέση τότε τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν κομμάτων (τῆς δεξιᾶς καί τῆς ἀριστερᾶς) ἀπέναντι στίς ἐθνικές μας διεκδικήσεις, καί ἰ-

12. Βλ. E n a n g e l o s K o f o s, Greece and the Eastern Crisis, 1875-1878, ἔκδοση I.M.X.A. ἀριθ. 148, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 209, 225, 239-240, 242, 247.

13. Βλ. K o f o s, ὁ.π., σ. 252-254.

14. H a r r y J. P s o m i a d e s, The Eastern Question: The Last Phase. A Study in Greek-Turkish Diplomacy, ἔκδοση I.M.X.A ἀριθ. 98, Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 146, 3 χάρτες. Βλ. καί Κ υ π ρ ι ο λ ο γ ι κ ῆ Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ῖ α τ ο ῦ ἔ τ ο υ ς 1973 κ α ῖ σ υ μ π λ η ρ ῶ μ α τ α π ρ ο η γ ο υ μ ἑ ν ὼ ν ἔ τ ῶ ν, "Ἐπετηρὺς" τ. VIII (1975-1977), Λευκωσία 1978, σ. 443.

15. P s o m i a d e s, ὁ.π., σ. 56-58.

διαίτερα ἀπέναντι στό θέμα τῆς Κύπρου¹⁶.

Θά ἦταν ἐπίσης παράλειψή μας, ἂν δέν κάναμε λόγο καί γιά μιᾶ ἀκόμη ἔκδοση τοῦ Ι.Μ.Χ.Α., τήν ἀγγλική μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Δημ. Μπίτσιου πού πρωτοκυκλοφόρησε στά ἑλληνικά τό 1973 μέ τόν τίτλο "Κρίσιμες ὥρες". Γνωστός διπλωμάτης καρριέρας ὁ συγγραφέας πού ἀσχολήθηκε μέ τό "Κυπριακό Ζήτημα" ἀπό τήν ἔναρξή του πρῶτα ὡς Διευθυντής τοῦ Τμήματος Κυπριακῶν Ὑποθέσεων στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, κατόπιν ὡς μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδας στόν Ο.Η.Ε. ἐπί 10 χρόνια καί, τέλος, ὡς Ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδας μᾶς δίνει μέ τό ἔργο του αὐτό τήν ἐσωτερική ἱστορία τοῦ "Κυπριακοῦ Ζητήματος" ἀπό τή δική του προνομιοῦχο σκοπιά. Ἡ ἔκδοση τό 1975 ἀπό τό "Ἰδρυμα στά ἀγγλικά τοῦ βιβλίου αὐτοῦ"¹⁷, στό ὁποῖο ἔχει προστεθῆ καί ἕνα μικρό κεφάλαιο γιά τά τραγικά γεγονότα τοῦ 1974¹⁸, βοήθησε, νομίζουμε, πολύ στό νά ἐνημερωθῆ σωστά ἡ διεθνῆς κοινὴ γνώμη γιά τήν ὑπόθεση τῆς Κύπρου.

Ἄλλά καί σέ ἄλλους τομεῖς τῆς μελέτης τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας μπορεῖ νά ἐπισημάνη κανεῖς κάποια προσφορά τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. Στόν τομέα π.χ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας χρήσιμη γιά τόν Ἑλληνα ἀναγνώστη εἶναι μιᾶ πολύ καλή ἐπισκόπηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου ἀπό τόν Ἀνδρέα Μητσιδῆ¹⁹, πού συμπεριελήφθη σέ μιᾶ εἰδική ἔκδοση τοῦ Ἰδρύματος μέ τόν τίτλο "Ὁ Κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας"²⁰. Ἐπίσης, στό Εὐρετήριο

16. Βλ. Stephen G. Xydias, Greece and the Great Powers 1944-1947, Prelude to the "Truman Doctrine", ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. ἀριθ. 60, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 16-17, 88, 93, 99, 125, 197, 198, 210, 253, 277, 288, 307, 421, 522, 533, 694-695.
17. Dimitri S. Bitsios, Cyprus. The Vulnerable Republic, ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. ἀριθ. 152, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 224.
18. Βλ. Bitsios, ὁ.π., σ. 207 κέξ.
19. Ἀνδρέου Ν. Μητσιδῆ, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, στόν τόμο "Ὁ Κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας", ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. ἀριθ. 99, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 105-136. Ἡ ἐπισκόπηση αὐτὴ ἀρχίζει ἀπό τήν πρωτοχριστιανικὴ περίοδο (ἔργο τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα), ἀναφέρεται στήν ἀναγνώριση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ὡς Αὐτοκεφαλῆς, περιλαμβάνει τίς περιόδους τῆς Φραγκοκρατίας, Τουρκοκρατίας καί Βρετανικῆς κυριαρχίας, καί φθάνει ὡς τὴ σύγχρονη περίοδο (ἔδρυση Κυπριακοῦ κράτους καί ἐξῆς). Στίς σ. 133-136 ὁ συγγραφέας παραθέτει μιᾶ χρήσιμη ἐπιλογή τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας.
20. Ὁ τόμος αὐτός περιλαμβάνει μιᾶ σειρά ὁμιλιῶν πού ὄργάνωσε τό 1965 στή Θεσσαλονίκη τό Ι.Μ.Χ.Α., μέ σκοπὸ τήν προβολὴ στό εὐρύτερο κοι-

πού δημοσίευσε ο Β. Σπυριδωνάκης για τὰ σχετικά με τὴν ὀθωμανική αὐτοκρατορία ἔγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν²¹, μνημονεύονται καὶ ἀρκετές πηγές τῆς ἱστορίας τοῦ νησιοῦ κατὰ τοὺς αἰῶνες 17^ο - 19^ο²². Ἀκόμη, πολὺ χρήσιμο γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου εἶναι καὶ τὸ βιβλίον τοῦ τουρκολόγου Π. Χιδίρογλου "Τουρκική Ἑλληνογραφία", μιὰ βιβλιογραφικὴ ἔκδοση γιὰ τὰ σχετικά μετὰ τὴν Ἑλλάδα τουρκικά δημοσιεύματα²³. Ἐκεῖ, σὲ χωριστὸ κεφάλαιο, ὁ συγγραφέας παραθέτει καὶ ὄλα τὰ τουρκικά δημοσιεύματα πού ἀναφέρονται σὲ θέματα ἱστορίας, πληθυσμοῦ, οἰκονομίας καὶ διοίκησης τῆς Κύπρου, στὰ τουρκοκυπριακὰ μνημεῖα, στὰ θέματα παιδείας καὶ τύπου τῶν Τουρκοκυπρίων, στὶς σχέσεις Κύπρου καὶ Τουρκίας, στὸ σύγχρονο πολιτικὸ πρόβλημα κ.ἄ.²⁴

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τὶς αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις, πού ἤδη μνημονεύσαμε, καὶ στὸ ξενόγλωσσο περιοδικὸ ὄργανο τοῦ I.M.X.A., τὸ "Balkan Studies", πού ἀρχισε νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1960, ἔχουν δημοσιευθῆ μερικὰ ἀρθρα καὶ ἀρκετές βιβλιοκρισίες ἔργων πού ἀναφέρονται στὴν ἱστορία τῆς Κύπρου. Πρόκειται γιὰ τὰ ἀρθρα τῶν: Κ. Κύρρη γιὰ τὸν κοινοτικὸ χαρακτήρα τῆς διοίκησης τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας στὴν Κύπρο κατὰ τὴν Τουρκοκρατία,²⁵ Β. Κουφουδάκη γιὰ τὴν εἰρηνευτικὴ δύναμη τῶν ἠνωμένων Ἐ-

---

νό τῆς ἱστορίας καὶ τῶν σύγχρονων προβλημάτων τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

21. Β. G. S p i r i d o n a k i s, Empire Ottoman. Inventaire des mémoires et documents aux Archives du Ministère des Affaires Etrangères de France, ἔκδοση I.M.X.A. ἀρ.θ. 132, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 536.
22. Βλ. S p i r i d o n a k i s, ὄ.π., σ. 40, 48, 53, 72, 106, 114-116, 177, 225, 404. Πρβλ. καὶ Κ υ π ρ ι ο λ ο γ ι κ ῆ Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ῖ α τ ο ῦ ἔ τ ο υ ς 1973, "Ἐπετηρὶς" τ. VIII(1975-1977), Λευκωσία 1978, σ. 476.
23. Π α ὄ λ ο υ Χ ι δ ῖ ρ ο γ λ ο υ, Τουρκική Ἑλληνογραφία (τουρκικά δημοσιεύματα γιὰ τὴν Ἑλλάδα), ἔκδοση I.M.X.A. ἀρ.θ. 172, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 201. Βλ. καὶ βιβλιοκρισία τοῦ Van Coufoudakis στὸ "Balkan Studies" τ. 22 (1981) σ. 175-176.
24. Βλ. Χ ι δ ῖ ρ ο γ λ ο υ, ὄ.π., σ. 143-156 καὶ 175-178.
25. C o s t a s P. K y r r i s, The Communal Character of the Administration of Church Property in Cyprus under Ottoman Rule, "Balkan Studies", τ. 12 (1971) σ. 463-478.

θνῶν²⁶, καὶ Γ. Γεωργαλλίδη γιὰ τὴν τουρκικὴ καὶ βρετανικὴ ἀντίδραση στὴ μετανάστευση Τουρκοκυπρίων στὴν Ἀνατολία κατὰ τὰ ἔτη 1924 - 1927²⁷. Οἱ βιβλιοκρισίες πάλι, πού ξεπερνοῦν τὶς 15, ἀφοροῦν ὅλες νεώτερα ἔργα (ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1962 - 1978) ἀναφερόμενα, κατὰ κανόνα, στὴ σύγχρονη ἱστορία τοῦ νησιοῦ²⁸.

Γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε, τέλος, τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ ἀναφεροῦμε μὲ συντομία καὶ σὲ ἓνα ἀκόμη περιοδικό δημοσίευμα τοῦ Ἰδρύματος, τὴν "Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία". Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὸ Ι.Μ.Χ.Α., εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 1964 νὰ ἐκδίδη ἓνα βιβλιογραφικὸ δελτίο μὲ τὸν τίτλο "Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφί-

-
26. V a n C o u f o u d a k i s, The United Nation Force in Cyprus: An End to a Peacekeeping Era?, "Balkan Studies", τ. 15 (1974) σ.107-118.
27. G. S. G e o r g h a l l i d e s, Turkish and British Reactions to the Emigration of the Cypriot Turks to Anatolia, 1924-1927, "Balkan Studies", τ. 18 (1977) σ. 43-52.
28. Τὰ ἔργα πού ἔχουν παρουσιαστεῖ καὶ κριθεῖ ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ "Balkan Studies" εἶναι τὰ ἑξῆς: - D i a m o n d J e n n e s s, The Economics of Cyprus: A Survey to 1914, Montreal, Mc Gil University Press, 1962, σελ. 219, - A. J. M e y e r - S i m o s V a s s i l i o u, The Economy of Cyprus, Cambridge, Harvard University Press, 1962, σελ. 94, - R o b e r t S t e p h e n s, Cyprus: A Place of Arms, New York, Frederick A. Praeger Inc., 1966, London, Pall Mall Press, σελ. 232, - S t a n l e y K y r i a k i d e s, Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government, University Press, Philadelphia, Pennsylvania, 1968, σελ. 212, - H a l i l I b r a h i m S a l i h, Cyprus: An Analysis of Cypriot Political Discord, Brooklyn, Theo Gaus'Sons, New York, 1968, σελ. 184, -A. P a p a g e o r g i o u, Ikonen aus Zypern, Vor-wort von Erzbischof Makarios. Deutsche Bearbeitung von Dr Beat Brenk, 1969, Nagel Verlag, 89 mehrfarbige Abbildungen, eine Karte, - T h e o d o r e A. C o u l o u m b i s - S a l l i e M. H i c k s, N. S. Foreign Policy Toward Greece and Cyprus: The Clash of Principle and Pragmatism, Washington D.C., 1975, σελ. 161, - S t e p h e n G. X y d i s, Cyprus: Reluctant Republic, The Hague - Paris, Mouton, 1973, σελ. 553, - C h a r l e s F o l e y - W. I. S c o b i e, The Struggle for Cyprus, Stanford, Hoover Institution Press, 1975, 1975, σελ. 193, - D o r o s A l a s t o s, Cyprus in History: A Survey of 5000 years, London, Zeno Publishers, 1976, σελ. XVI+426, - J o h n T. A. K o u m o u l i d e s, Cyprus and the War of Greek Independance, 1821-1829. Foreword by Douglas Dakin. Revised and enlarged edition, London, Zeno Booksellers and Publishers, 1974,

ας"²⁹, αλλά από τό 1973 ή προσπάθεια αυτή πήρε πιό συστηματική μορφή μέ τήν όγκώδη δίτομη έτήσια έκδοση, στόν πρώτο τόμο τής όποίας γίνεται σύντομη παρουσίαση διάφορων βιβλίων, μελετών καί άρθρων, πού αναφέρονται στήν ιστορία, φιλοσοφία, τέχνη, λογοτεχνία, γλωσσολογία κ.λ. τών βαλκανικών λαών, ένώ στό δεύτερο τόμο (παράρτημα) δημοσιεύονται μεταφράσεις ξένων άρθρων ή καί πρωτότυπες μικρές μελέτες τών έπιστημονικών συνεργατών του 'Ιδρύματος πάνω στά ίδια θέματα.

'Η χρησιμότητα τής βιβλιογραφικής αύτης έκδοσης (έχουν ήδη κυκλοφορήσει 6 τόμοι μέ τά αντίστοιχα παραρτήματα) είναι όλοφάνερη για τό έλληνικό έπιστημονικό κοινό, γιατί τό ένημερώνει στα νεώτερα δημοσιεύματα, κυρίως τών γειτονικών βαλκανικών λαών, τά περισσότερα μάάλιστα από τά όποια είναι γραμμένα σέ γλώσσες όχι καί τόσο προσιτές στους Έλληνες έπιστήμονες (σλαβικές, ρουμανική, άλβανική καί τουρκική).

"Αν καί ή Κύπρος δέν άνήκει, όπως είπαμε, γεωγραφικά στα Βαλκάνια, μολαταύτα μπορεί κανείς νά βρη στήν έκδοση αυτή άρκετά λήμματα σχετικά μέ τήν παλαιότερη καί σύγχρονη ιστορία του νησιού. 'Ιδιαίτερη μάάλιστα σημασία για τόν Έλληνα έρευ-

σελ. XIII+117, - V a n C o u f o u d a k i s (ed.) Essays on the Cyprus Conflict, New York, Pella Publishing Company, 1976, σελ. 49, - K y r i a k o s C. M a k r i d e s, The Rise and Fall of the Cyprus Republic, New Haven and London, Yale University Press, 1977, σελ. XVIII+200, - M u r i e l D i m e n - E r n e s t i n e F r i e d l, Regional Variation in Modern Greece and Cyprus: Toward a Perspective on the Ethnography of Greece, New York, The New York Academy of Sciences, 1976, σελ. 465, - N a n c y C r a w s h a w, The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with the Greece, London, George Allen and Unwin, 1978, σελ. 447, - H a l i l I b r a h i m S a l i h, Cyprus: The Impact of Diverse Nationalism on a State, The University of Alabama Press, 1978, σελ. X+203. Βλ. σχετικά: "Balkan Studies", τ. 7 (1966) σ. 197-201, τ. 8 (1967) σ. 478-480, τ. 9 (1968) σ. 511-512, 512-513, τ. 11(1970) σ. 333-338, τ. 17(1976) σ. 429-430, 430-432, 432-433, τ. 18 (1977) σ. 199, 199-200, 442, τ. 19 (1978) σ. 205-206, 460-466, τ. 20(1979) σ. 482-485, τ. 20 (1980) σ. 171-172.

29. 'Ός τό 1972 είχαν ήδη κυκλοφορήσει περισσότερα από 30 μικρά τεύχη του δελτίου αυτού, πού περιλάμβαναν παρουσιάσεις ή έκτενεύς περιλήψεις βιβλίων καί άρθρων, άκόμη καί πλήρεις μεταφράσεις μικρών μελετών. Όλες αυτές οι μελέτες αναφέρονται σέ θέματα ιστορίας, άρχαιολογίας κ.λ. τών βαλκανικών λαών (κυρίως τών σλαβικών), καθώς καί τής Ρωσίας. Τήν ίδια έποχή κυκλοφόρησαν επίσης καί μερικά τεύχη "Ρουμανικής" καί "Τουρκικής" βιβλιογραφίας.

νητή ἔχει τό γεγονός ὅτι τά πιό πολλά ἀπό τά λήμματα αὐτά ἀναφέρονται σέ σλαβικά καί, κυρίως, τουρκικά δημοσεύματα γιά τήν Κύπρο, τήν ὑπαρξη τῶν ὁποίων δύσκολα θά μπορούσε νά γνωρίζη διαφορετικά³⁰.

Δώσαμε παραπάνω μιά σύντομη εἰκόνα τῆς συμβολῆς τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. στήν ἔρευνα τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας. Εἶναι βέβαια γεγονός ὅτι ἡ συμβολή αὐτή δέν εἶναι πολύ μεγάλη γιά τούς λόγους πού ἀναφέραμε στήν ἀρχή, ἐλπίζουμε ὅμως στό μέλλον νά γίνη πιό ἀξιόλογη.

---

30. Βλ. τίς σχετικές παραπομπές τῶν εὔρετηρίων τῆς "Βαλκανικῆς Βιβλιογραφίας", τ. Ι-VI (θεσσαλονίκη, 1973-1981), στό λῆμμα "Κύπρος".

R É S U M É

Stephanos Papadopoulos,

L'Institut d'Études Balkaniques de Thessalonique
et sa contribution à la recherche de l'Histoire de Chypre.

L'auteur trace en grandes lignes la contribution de l'Institut d'Études Balkaniques de Thessalonique à la recherche de l'Histoire de Chypre, en se basant surtout aux éditions de l'Institut, à la revue *Balkan Studies* et à la *Bibliographie Balkanique*.